

Factsheet stand van zaken lessons learned traject.De aanleiding en aankondiging van de lessons learned

- In lijn met de motie van het lid Veldman stuurde ik uw Kamer op 15 juni een brief over de wijze waarop het kabinet lessen wil trekken. In de brief van 24 juni ter voorbereiding op het debat ben ik uitvoeriger ingegaan op het proces en de thema's.
- De motie Asscher/Marijnissen verzocht het kabinet om ons daarbij onafhankelijk te laten adviseren. Op de rand van de zomer (21 juli) is daarover aanvullend nog een update naar uw Kamer gestuurd, waarin staat beschreven hoe in aanvulling op alle diverse externe deskundigen die altijd al betrokken zijn geweest, in het kader van lessons learned ook nieuwe deskundigen worden bevraagd om het kabinet van advies te voorzien. Zodat voorkomen wordt dat de slager zijn eigen vlees keurt.

Het proces van de lessons learned

- Centraal in de aanpak stond dat we breed deskundigen raadplegen op de volgende inhoudelijke thema's:
 - Testen en traceren
 - Dashboard
 - Effecten van de lockdown
 - impact lockdown op kwetsbare groepen
 - IC-capaciteit
 - Persoonlijke Beschermingsmiddelen

- Reguliere zorg
 - Langdurige zorg
 - Publiekscommunicatie (later toegevoegd)
- Tevens heeft internationale vergelijking plaats gevonden. Nederlandse deskundigen met veel kennis over buitenlandse aanpak zijn geraadpleegd, er vond bilateraal overleg plaats met de landen om ons heen en enkele andere studies zijn uitgevoerd.
- Alle deskundigen zijn in beeld gekomen na uitgebreide media-analyse, omdat betrokken beleidsdirecties bij de ministeries ze hebben gesuggereerd en door tal van gerichte zoekopdrachten.
- Bij de selectie van deskundigen is uit gegaan van de volgende principes:
 - Deskundigheid: academisch, praktijk of vertegenwoordiging van een bepaalde groep
 - Onafhankelijk: is niet al nauw betrokken geweest bij de corona-aanpak
 - Perspectief: deskundige heeft zich eerder uitgelaten over de aanpak of de effecten daarvan
 - Inclusief: de crisis heeft effect op bijna alle facetten van de samenleving en daarom is geen perspectief op voorhand uitgesloten
 - Gelijkwaardigheid: alle ingebrachte perspectieven zijn waardevol; en iedere deskundige heeft aan slechts één tafel gezeten.

- Transparantie: er zijn geen geheimen of verborgen agenda's; de position papers en experttafelverslagen zijn integraal te vinden op internet
- Hierbij moet één opmerking worden gemaakt: er zijn duizenden deskundigen betrokken bij de aanpak van of onderzoek naar de coronacrisis. Zij hadden allemaal gevraagd kunnen worden deel te nemen. De uiteindelijke selectie van deskundigen is dus incompleet en deels gebaseerd op toevalligheden (van vakantieplannen tot vindbaarheid van contactgegevens).
- Centrale vraag was voor iedereen "Om een tweede golf te voorkomen en mocht die zich onverhoopt toch weer voordoen: wat zou u met de kennis van nu weer precies hetzelfde doen, en wat zou u met de kennis van nu anders doen?"
- Deelnemers is gevraagd een schriftelijk reactie te geven, voordat er experttafels plaatsvonden. Dit ter voorbereiding van het gesprek en om opvolging te geven aan de toezegging aan uw kamer om alle ontvangen adviezen 100% transparant openbaar te maken.
- In de week van 10 tot en met 14 augustus worden 9 experttafels gehouden. Hieraan namen de betrokken externe deskundigen en topambtenaren deel.
- Naast de experttafels zijn er twee burgertafels, één jongerentafel en één tafel geweest met mensen die beroepsmatig getroffen werden door de maatregelen.

De output van de lessons learned

- Meer dan 100 externe deskundigen hebben een bijdrage geleverd. Per thema zijn rond de 10 experts bereid gevonden om mee (en tegen) te denken.
- Betrokken experts brachten een zeer breed scala aan expertises en functies met zich mee. Van medische professionals tot gemeenten en data experts, tot ervaringsdeskundigen en hoogleraren vanuit allerlei vakgebieden.
- Naast deze position papers over de 9 specifieke thema's (van PBM tot T&T, de lockdown en IC's), zijn 6 papers opgeleverd waarin de Nederlandse aanpak breed (10)(2e) wordt vergeleken.
- Met collega's in het VK, België, Duitsland (federaal en Noordrijn Westfalen) en Denemarken is extra intensief contact geweest. Dat leverde *case studies* op over de aanpak van de uitbraken in Antwerpen en Gütersloh, en de Deense test & traceer aanpak.
- Ook is met een ambtelijke verkenning vergeleken hoe streng de Nederlandse 'intelligente lockdown was ten opzichte van die van andere landen, en in hoeverre culturele verschillen de bestaande verschillen kunnen verklaren.

- Tegelijk met de lessons learned kamerbrief werden alle ontvangen position papers en gespreksverslagen openbaar beschikbaar op www.rijksoverheid.nl/documenten-lessons-learned-corona De buitenlandse case studies zijn opgenomen in de kamerbrief zelf.

- We zijn onder de indruk van de brede betrokkenheid en alle individuele bijdrages om vanuit verschillende perspectieven lessen te delen. Velen hebben zich in hun vakantie ingezet.

Q: welke conclusie trekt het Kabinet?

A:

- Het is onmogelijk om in een korte samenvatting recht te doen aan alle inbreng. Dat komt zowel door de hoeveelheid en diepte van de adviezen, als door de reikwijdte ervan. Lessen worden immers getrokken over beleid, bestuur en uitvoering, als over medisch inhoudelijke zaken.
- We nodigen daarom eenieder uit om op www.rijksoverheid.nl/documenten-lessons-learned-corona te kijken, om zelf een beeld te schetsen van alle waardevolle adviezen.

HOOFDBOODSCHAPPEN

- Maar het Kabinet trekt natuurlijk wel haar conclusies op basis van deze inbreng. Dit staat beschreven per thema in de brief.
- Als we het totaal overzien op het terrein van beleid, bestuur en de uitvoeringspraktijk, dan zijn er drie hoofdboodschappen.
- **1. Goed inzicht:** we weten nu veel meer dan in maart. En experts benadrukken topzwaar hoe belangrijk informatie en de disseminatie daarvan tijdens deze crisis is. Want niet alleen het Kabinet, RIVM en GGD'en moeten weten wat er

speelt, dat geldt ook voor scholen, wetenschappers, bedrijven, burgers, etcetera.

- Hieruit trekken we de les dat het dashboard versneld doorontwikkeld moet worden met meer lokale informatie die beter begrijpelijk is, en ook meer (lokale) signaalwaarden.
- Tevens zorgen we voor een fijnmaziger testinfrastructuur, zodat de drempels om je te laten testen zo klein mogelijk worden juist ook voor mensen die minder mobiel zijn.
- Binnen de zorg is inmiddels veel duidelijker welke capaciteit aan bedden en PBM er is, zodat we nog effectiever dan dit voorjaar de samenwerking kunnen opzoeken.
- Voorts zijn er nog diverse andere manieren om het inzicht te verbeteren waarvan de wenselijkheid en haalbaarheid momenteel uitgewerkt wordt (testen personen zonder klachten, meer gebruik rioolwater, etc).
- **2. Gerichte maatregelen:** Doordat we meer weten, kunnen we ons beleid ook gericht targeten. Experts waren het er dan ook unaniem over eens dat regionaal/lokaal waar dat kan, landelijk waar dat moet het adagium moet zijn.
 - Deze les trekken we samen met de Veiligheidsregio's en andere decentrale overheden. We operationaliseren deze les door de vormgeving van een escalatieladder aan maatregelen, zodat duidelijker wordt wanneer lokaal extra wordt ingegrepen.

- Daarbij krijgen we een betere lokale afweging tussen wat noodzakelijk is en de nadelige economische en maatschappelijke effecten van maatregelen.
- **3. Gezamenlijk doorzetten:** de onwelgevallige realiteit is dat we nog wel even met dit virus zitten opgescheept. Daar kunnen ook de experts niets aan doen. Wel geven zij aan dat mensen en vooral kwetsbare groepen meer handelingsperspectief nodig hebben. Tegelijkertijd zien de experts dat de samenleving veerkrachtig is, getuige alle oplossingen die overal en nergens ontstaan om met inachtneming van de basisregels door te zetten in economische en maatschappelijke bedrijvigheid.
 - Deze les incorporeren we als kabinet en decentrale overheden in ons beleid, door in de communicatie gericht te benadrukken wat wél kan, en binnen de geldende maatregelen alle ruimte te bieden voor lokale initiatieven van doorzetters.
 - Specifiek ten aanzien van kwetsbare groepen willen we absoluut voorkomen dat er onnodige zorgmijding plaatsvindt. Daarom gaan we duidelijker communiceren welke reguliere zorg veilig verleend kan worden.
 - Deze les leert ons als kabinet en decentrale overheden ook dat we er niet alleen voor staan. 'Alleen samen krijgen we corona onder controle' bleek al geen slogan toen we in staat bleken om de eerste golf op te vangen; laten we in deze fase gemeenschappelijk doorzetten om zoveel als mogelijk de samenleving

open te zetten zonder dat we de controle op het virus kwijt raken.

Het vervolg van de lessons learned

- Graag benadrukken we dat we ons al sinds het begin van de crisis ruim laten adviseren door experts. Dit traject verandert dus ook niets aan de reguliere constructie met het OMT, het BOA, etcetera.
- Daar bovenop hebben de rijke opbrengst van het lessons learned traject en de constructieve overleggen die plaatsvonden hun aanvullende meerwaarde bewezen. Daarom heeft het op diverse onderwerpen al geleid tot duurzame betrokkenheid van experts die via deze route betrokken zijn geraakt. Bijvoorbeeld de experts die adviseerden over het dashboard zullen periodiek geconsulteerd worden om input te leveren op doorontwikkeling van het dashboard.
- Ook ikzelf heb aanvullend met externe deskundigen gesproken die betrokken waren in dit traject. Dat ging zowel om de groep van deskundigen die zichzelf het 'Red Team' noemen, als om andere betrokken experts.
- Aan hen heb ik mee gegeven dat we het op prijs stellen als men ons scherp houdt, blinde vlekken identificeert en bijdraagt aan een continu urgentiebesef onder de bevolking.
- Nog beter vind ik het als externe deskundigen ook bijdragen aan de uitvoering van beleidswensen van ons of henzelf. Die uitnodiging om mee te denken en vooral mee te doen staat

altijd open. Want alleen gemeenschappelijk kunnen we doorzetten.

Onderzoeksraad voor Veiligheid

- Bij het vervolg wil ik graag benadrukken dat dit lessons learned geen evaluatie was ter verantwoording over het gevoerde beleid. Het ging om een traject om tijdens deze fase van de crisis, lessen te formuleren die we concreet kunnen toepassen in het huidige beleid.
- Dit proces van lessons learned staat daarom geheel los van de onafhankelijke evaluatie door de Onderzoeksraad voor Veiligheid. De Onderzoeksraad is, mede op verzoek van het Kabinet, op 7 mei gestart met een uitgebreider reconstructie onderzoek naar de aanpak van de Coronacrisis door de Nederlandse overheid.